

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه موهج تالق

انتشارات
۸۸۷

شیمی و فیزیک نانوساختارها

دکتر الهه گوهرشادی

استاد دانشگاه فردوسی مشهد

دکتر حلیمه السادات سجادی زاده

دکتر مهدی کریمی نظرآباد

دکتر سارا سمیعی

عنوان و نام پدیدآور: شیمی و فیزیک نانوساختارها/ پدیدآورندگان الهه گوهرشادی... [و دیگران]؛ ویراستار علمی غلامحسین ظهوری؛ ویراستار ادبی هانیه اسدیپور فعال مشهد.
مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات، ۱۴۰۲.
۳۹۲ ص: مصور، نمودار.
انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد؛ ۸۸۷.

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

فروست:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا.
یادداشت: پدیدآورندگان الهه گوهرشادی، حلیمه السادات سجادی‌زاده، مهدی کریمی‌نظرآباد، سارا سمیعی.
یادداشت: واژه‌نامه. کتابنامه. نمایه.
موضوع: مواد نانوساختار
نانوتکنولوژی
نانوذرات

شناسه افزوده: گوهرشادی، الهه، ۱۳۴۲ -
شناسه افزوده: ظهوری، غلامحسین، ۱۳۳۷-، ویراستار
شناسه افزوده: دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات.
رده‌بندی کنگره: TA۴۱۸/۹
رده‌بندی دیویی: ۶۲۰/۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۷۸۴۰۱

ISBN: 978-964-386-581-8

Nanostructured materials
Nanotechnology
Nanoparticles

شیمی و فیزیک نانوساختارها

پدیدآورندگان: دکتر الهه گوهرشادی؛ دکتر حلیمه السادات سجادی‌زاده
ویراستار علمی: دکتر مهدی کریمی‌نظرآباد؛ دکتر سارا سمیعی
ویراستار ادبی: دکتر غلامحسین ظهوری
مشخصات: هانیه اسدیپور فعال مشهد
وزیری، ۱۵۰ نسخه، چاپ اول، تابستان ۱۴۰۲
چاپ و صحافی: چاپخانه دقت
بها: ۲,۷۰۰/۰۰۰ ریال
حق چاپ برای انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد محفوظ است.

انتشارات
۸۸۷

مراکز پخش:

فروشگاه و نمایشگاه کتاب پردیس: مشهد، میدان آزادی، دانشگاه فردوسی مشهد، جنب سلف یاس
تلفن: ۳۸۸۰۲۶۶۶ - ۳۸۸۳۳۷۷۷ (۰۵۱)

مؤسسه کتابیران: تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، بین روانمهر و وحید نظری، بن‌بست
گشتاسب، پلاک ۸ تلفن: ۶۶۴۸۴۷۱۵ (۰۲۱)

مؤسسه دانشوران: تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) نبش خیابان نظری، شماره ۱۴۲
تلفنکس: ۶۶۴۰۰۲۲۰ - ۶۶۴۰۰۱۴۴ (۰۲۱)

<http://press.um.ac.ir>

Email: press@um.ac.ir

فهرست مطالب

۱۱	فهرست اختصارات کتاب
۱۴	پیشگفتار
۱۵	فصل ۱. اصول
۱۵	۱-۱ مقیاس نانو
۱۵	۲-۱ اهمیت مقیاس نانو
۱۶	۱-۲-۱ ویژگی های فیزیکی مواد در مقیاس نانو
۱۸	۲-۲-۱ ویژگی های شیمیایی در مقیاس نانو
۱۸	۳-۱ تعریف علم نانو و فناوری نانو
۱۸	۴-۱ تعریف نانومواد
۱۹	۵-۱ تاریخچه مختصری از فناوری نانو
۱۹	۱-۵-۱ جهان
۲۰	۲-۵-۱ ایران
۲۶	۶-۱ برخی اصطلاحات رایج در فناوری نانو
۲۷	۱-۶-۱ محدودیت کوانتومی
۲۷	۲-۶-۱ خودمونتاژ مولکولی
۲۷	۳-۶-۱ نانو ساختار
۲۷	۴-۶-۱ نانوبلور
۲۸	۵-۶-۱ نانوسیم
۳۰	۶-۶-۱ نقاط کوانتومی
۳۱	۷-۱ خواص منحصر به فرد مواد در مقیاس نانو
۳۱	۱-۷-۱ خواص سطحی
۳۱	۲-۷-۱ شکل
۳۲	۸-۱ تهیه نانومواد
۳۲	۹-۱ انرژی سطحی نانوذرات
۳۳	۱۰-۱ کاهش انرژی سطحی با استفاده از سورفکتانت ها
۳۶	۱-۱۰-۱ غلظت بحرانی میسل و عوامل مؤثر بر آن
۳۷	۲-۱۰-۱ روش تعیین CMC

۳۷	۳-۱۰-۱ مکانیسم پایداری نانوذرات توسط سورفکتانت‌ها
۳۹	۱۱-۱ نانوکلوئیدها
۴۰	۱-۱۱-۱ انواع برهم‌کنش‌ها در نانوکلوئیدها
۴۱	۲-۱۱-۱ نظریه DLVO و پایداری کلوئیدها
۴۳	۳-۱۱-۱ پایداری الکتروستاتیکی
۴۵	۱-۳-۱۱-۱ استفاده از پلاسما
۴۵	۲-۳-۱۱-۱ اکسایش شیمیایی
۴۶	۳-۳-۱۱-۱ استفاده از ترکیبات آلی
۴۹	۴-۱۱-۱ پایداری فضایی
۵۱	۵-۱۱-۱ پایداری الکتروستاتیکی - فضایی
۵۱	۱۲-۱ روش‌های بررسی پایداری کلوئیدهای نانوذرات
۵۱	۱-۱۲-۱ پتانسیل زتا
۵۵	۲-۱۲-۱ پخش نور چندگانه جفت‌شده با روش عمودی
۵۵	۳-۱۲-۱ طیف‌سنجی فرابنفش - مرئی
۵۷	تمرین‌ها
۵۸	منابع

۶۱	فصل ۲. روش‌های تهیه نانومواد
۶۱	۱-۲ مقدمه
۶۱	۲-۲ روش آسیاب‌کاری یا آلیاژ مکانیکی
۶۲	۱-۲-۲ انواع آسیاب‌کننده
۶۳	۲-۲-۲ مقدار و اندازه آسیاب‌کننده
۶۳	۳-۲-۲ انواع روش‌های آسیاب‌کاری
۶۳	۴-۲-۲ تهیه نانومواد با روش آسیاب‌کاری
۶۵	۵-۲-۲ محدودیت‌های روش آسیاب‌کاری در تهیه نانومواد
۶۵	۳-۲ میکروویو
۶۶	۱-۳-۲ مزایای روش میکروویو
۶۸	۲-۳-۲ شیمی میکروویو
۷۱	۳-۳-۲ رابطه میان توان امواج میکروویو و دما
۷۱	۴-۳-۲ انواع آون‌های میکروویو
۷۲	۵-۳-۲ کاربرد میکروویو در تهیه نانومواد
۷۵	۴-۲ سونوشیمی

۷۸.....	۲-۴-۱ عوامل تأثیرگذار بر حفره‌زایی.....
۷۸.....	۲-۴-۱-۱ فرکانس امواج فراصوت.....
۷۹.....	۲-۴-۱-۲ شدت امواج فراصوت.....
۸۰.....	۲-۴-۱-۳ حلال.....
۸۰.....	۲-۴-۱-۴ حضور گاز محلول.....
۸۱.....	۲-۴-۱-۵ فشار خارجی.....
۸۱.....	۲-۴-۱-۶ دما.....
۸۲.....	۲-۴-۲ دستگاه‌های متداول فراصوت.....
۸۳.....	۲-۴-۳ مناطق واکنش در سونوشیمی.....
۸۴.....	۲-۴-۴ مزایا و معایب.....
۸۵.....	۲-۴-۵ نانو فناوری و سونوشیمی.....
۸۵.....	۲-۴-۵-۱ سنتز سونوشیمیایی نانو مواد.....
۸۶.....	۲-۴-۵-۲ تخریب سونو کاتالیزوری آلاینده‌ها.....
۸۷.....	۲-۴-۵-۳ پراکنده کردن نانو مواد در یک سیال مورد نظر.....
۸۷.....	۲-۵ سل-ژل.....
۸۸.....	۲-۵-۱ فرایند سل-ژل.....
۹۰.....	۲-۵-۲ فرایندهای خشک کردن ژل.....
۹۰.....	۲-۵-۲-۱ شرایط فوق بحرانی.....
۹۱.....	۲-۵-۲-۲ تبخیر گرمایی.....
۹۱.....	۲-۵-۲-۳ خشک کردن انجمادی.....
۹۱.....	۲-۵-۳ مزایای روش سل-ژل.....
۹۲.....	۲-۵-۴ استفاده از روش سل-ژل در فناوری نانو.....
۹۴.....	۲-۶ میکروامولسیون.....
۹۵.....	۲-۶-۱ انواع میکروامولسیون.....
۹۷.....	۲-۶-۱-۱ مکانیسم تشکیل ذرات در روش میکروامولسیون.....
۹۸.....	۲-۶-۱-۲ عوامل تأثیرگذار بر اندازه نانو ذرات در روش میکروامولسیون.....
۱۰۱.....	۲-۶-۱-۳ مزایای روش میکروامولسیون.....
۱۰۱.....	۲-۶-۲ استفاده از میکروامولسیون در فناوری نانو.....
۱۰۳.....	۲-۷ سولوترمال/هیدروترمال.....
۱۰۸.....	تمرین‌ها.....
۱۰۹.....	منابع.....

۱۱۳	فصل ۳. مشخصه یابی.....
۱۱۳	۱-۳ مقدمه.....
۱۱۴	۲-۳ روش های میکروسکوپی.....
۱۱۴	۱-۲-۳ میکروسکوپ الکترونی روبشی.....
۱۱۴	۱-۱-۲-۳ اصول.....
۱۱۷	۲-۱-۲-۳ دستگاهوری.....
۱۲۱	۳-۱-۲-۳ تهیه نمونه.....
۱۲۲	۴-۱-۲-۳ اطلاعات.....
۱۲۲	۵-۱-۲-۳ مزایا.....
۱۲۳	۶-۱-۲-۳ قدرت تفکیک فضایی.....
۱۲۴	۷-۱-۲-۳ میکروسکوپ الکترونی روبشی محیطی.....
۱۲۴	۸-۱-۲-۳ استفاده در فناوری نانو.....
۱۳۲	۲-۲-۳ میکروسکوپ الکترونی عبوری.....
۱۳۳	۱-۲-۲-۳ اصول.....
۱۳۳	۲-۲-۲-۳ دستگاهوری.....
۱۳۴	۳-۲-۲-۳ تهیه نمونه.....
۱۳۵	۴-۲-۲-۳ اطلاعات.....
۱۳۵	۵-۲-۲-۳ مزایا و معایب.....
۱۳۶	۶-۲-۲-۳ قدرت تفکیک.....
۱۳۶	۷-۲-۲-۳ استفاده در فناوری نانو.....
۱۳۹	۳-۲-۳ میکروسکوپ الکترونی با قدرت تفکیک بالا.....
۱۴۲	۱-۳-۲-۳ پراش الکترونی.....
۱۴۷	۲-۳-۲-۳ استفاده در فناوری نانو.....
۱۵۰	۴-۲-۳ میکروسکوپ الکترونی عبوری روبشی.....
۱۵۰	۱-۴-۲-۳ اصول.....
۱۵۱	۲-۴-۲-۳ دستگاهوری.....
۱۵۴	۳-۴-۲-۳ طیف سنجی کاهش انرژی الکترون در STEM.....
۱۵۵	۴-۴-۲-۳ طیف سنجی پراکندگی پرتو ایکس.....
۱۵۵	۵-۲-۳ استفاده در فناوری نانو.....
۱۵۷	۶-۲-۳ میکروسکوپ روبشی تونل زنی.....
۱۵۷	۱-۶-۲-۳ اصول.....
۱۵۹	۲-۶-۲-۳ دستگاهوری.....
۱۶۸	۷-۲-۳ میکروسکوپ نیروی اتمی.....

فهرست مطالب ۷

۱۶۹.....	۳-۲-۷-۱ اصول.....
۱۷۰.....	۳-۲-۷-۲ دستگاہوری.....
۱۷۰.....	۳-۲-۷-۳ شیوه‌های کلی تصویرگیری.....
۱۷۲.....	۳-۲-۷-۴ مزایا.....
۱۷۳.....	۳-۲-۷-۵ استفاده در فناوری نانو.....
۱۷۶.....	۳-۲-۷-۶ مقایسه AFM با سایر روش‌های تصویربرداری.....
۱۷۸.....	۳-۳-۱ پراش پرتو ایکس.....
۱۷۹.....	۳-۳-۱ اصول.....
۱۷۹.....	۳-۳-۲ روش‌های پراش پرتو ایکس.....
۱۷۹.....	۳-۳-۲-۱ پراش پرتو ایکس تک‌بلور.....
۱۸۰.....	۳-۳-۲-۲ پراش پرتو ایکس پودر.....
۱۸۰.....	۳-۳-۲-۳ پراش سنج پرتو ایکس.....
۱۸۲.....	۳-۳-۲-۴ مزایا و معایب.....
۱۸۳.....	۳-۳-۳ بلورشناسی.....
۱۸۴.....	۳-۳-۳-۱ شاخص‌های میلر.....
۱۸۶.....	۳-۳-۳-۲ موقعیت پیک.....
۱۸۸.....	۳-۳-۳-۳ اندازه بلورک.....
۱۹۱.....	۳-۳-۳-۴ شدت پیک.....
۱۹۱.....	۳-۳-۳-۵ استفاده در فناوری نانو.....
۱۹۴.....	۳-۴-۱ فلورسانس پرتو ایکس.....
۱۹۵.....	۳-۴-۱ اصول.....
۱۹۵.....	۳-۴-۲ دستگاہوری.....
۱۹۷.....	۳-۴-۳ کاربردها.....
۱۹۸.....	۳-۴-۴ تهیه نمونه.....
۱۹۸.....	۳-۴-۵ حد تشخیص.....
۱۹۸.....	۳-۴-۶ مزایا و معایب.....
۱۹۹.....	۳-۴-۷ استفاده در فناوری نانو.....
۱۹۹.....	۳-۵-۱ طیف‌سنجی فوتوالکترون پرتو ایکس.....
۲۰۰.....	۳-۵-۱ اصول.....
۲۰۰.....	۳-۵-۲ دستگاہوری.....
۲۰۱.....	۳-۵-۳ کاربردها.....
۲۰۱.....	۳-۵-۴ طیف XPS.....

۲۰۲.....	۳-۵-۵ معایب.....
۲۰۳.....	۳-۵-۶ استفاده در فناوری نانو.....
۲۰۵.....	۳-۶ تعیین توزیع اندازه ذرات.....
۲۰۶.....	۳-۶-۱ پخش دینامیکی نور لیزر.....
۲۰۶.....	۳-۶-۲ دستگاهوری.....
۲۰۶.....	۳-۶-۳ مزایا.....
۲۰۶.....	۳-۶-۴ معایب.....
۲۰۷.....	۳-۶-۵ روش های نمایش PSD.....
۲۰۸.....	۳-۶-۶ استفاده در فناوری نانو.....
۲۰۸.....	۳-۷ مساحت سطح.....
۲۱۱.....	۳-۷-۱ منافذ.....
۲۱۱.....	۳-۷-۲ هم دماهای جذب سطحی با حلقه هیسترس.....
۲۱۵.....	۳-۸ شکاف نوار.....
۲۱۶.....	۳-۸-۱ انواع شکاف نوار.....
۲۱۷.....	۳-۸-۲ تعیین شکاف نوار یک نیمه رسانا.....
۲۱۷.....	۳-۸-۲-۱ طیف سنجی جذبی نوری فرابنفش - مرئی.....
۲۱۸.....	۳-۸-۲-۲ طیف سنجی بازتابی پراکنده.....
۲۱۸.....	۳-۸-۲-۳ طیف سنجی نشری فوتولومینسانس.....
۲۲۰.....	۳-۸-۲-۴ شکاف نوار نیمه رساناها در مقیاس نانو.....
۲۲۱.....	تمرین ها.....
۲۲۷.....	منابع.....
۲۳۱.....	فصل ۴. کاربردهای فناوری نانو.....
۲۳۱.....	۴-۱ آب پاک.....
۲۳۲.....	۴-۱-۱ حذف آلاینده های آب.....
۲۴۴.....	۴-۱-۲ نمک زدایی منابع آبی شور.....
۲۵۰.....	۴-۲ انرژی.....
۲۵۱.....	۴-۲-۱ تولید انرژی.....
۲۵۱.....	۴-۲-۱-۱ سلول های خورشیدی.....
۲۵۶.....	۴-۲-۱-۲ شکافت فوتو الکتروشیمیایی آب.....
۲۵۸.....	۴-۲-۱-۳ تبخیر خورشیدی.....
۲۶۱.....	۴-۲-۱-۴ سلول های سوختی.....

۲۶۵.....	۲-۲-۴ ذخیره انرژی.....
۲۶۵.....	۱-۲-۲-۴ باتری.....
۲۶۶.....	۲-۲-۲-۴ خازن.....
۲۶۷.....	۳-۴ پزشکی.....
۲۷۲.....	۴-۴ سطوح هوشمند.....
۲۷۳.....	۱-۴-۴ سطوح خودتمیزشونده.....
۲۷۶.....	۲-۴-۴ سطوح ضد خوردگی.....
۲۷۷.....	۳-۴-۴ سطوح ضد میکروبی.....
۲۸۰.....	تمرین ها.....
۲۸۱.....	منابع.....

فصل ۵. سمیت نانو مواد.....

۲۹۱.....	۱-۵ مقدمه.....
۲۹۱.....	۲-۵ سم شناسی نانو مواد.....
۲۹۳.....	۳-۵ مکانیسم های ممکن سمیت نانو مواد.....
۲۹۳.....	۱-۳-۵ تنش اکسیداتیو.....
۲۹۴.....	۲-۳-۵ اتصال نانو مواد به بیرون سلول.....
۲۹۴.....	۳-۳-۵ توقف چرخه سلولی.....
۲۹۴.....	۴-۵ مسیرهای ورود نانو مواد به بدن.....
۲۹۵.....	۵-۵ تأثیر محیط زیستی نانو مواد.....
۲۹۶.....	۶-۵ استراتژی های طراحی نانو مواد با حداقل اثرات مخرب.....
۲۹۷.....	۱-۶-۵ پوشش نانوذرات با مواد زیست سازگار.....
۲۹۷.....	۲-۶-۵ تغییر مورفولوژی نانو مواد.....
۲۹۷.....	۷-۵ چالش های مربوط به سنجش سمیت نانو مواد.....
۲۹۸.....	تمرین ها.....
۲۹۹.....	منابع.....

فصل ۶. نرم افزارهای کاربردی در حوزه نانو.....

۳۰۱.....	۱-۶ مقدمه.....
۳۰۱.....	۱-۶ تجزیه و تحلیل الگوی پراش پرتو ایکس.....
۳۰۲.....	۱-۱-۶ نصب نرم افزار Xpert HighScore.....
۳۰۳.....	۱-۱-۱-۶ به روز رسانی پایگاه داده نرم افزار.....

۳۰۴.....	۲-۱-۶ آشنایی با محیط نرم افزار.....
۳۰۶.....	۳-۱-۶ منوی View.....
۳۰۸.....	۴-۱-۶ پنجره List pane.....
۳۰۸.....	۵-۱-۶ مقایسه چندین داده.....
۳۱۰.....	۶-۱-۶ سربرگ Treatments.....
۳۱۰.....	۱-۶-۱ هموار کردن الگو.....
۳۱۲.....	۲-۶-۱ تعیین پس زمینه.....
۳۱۴.....	۳-۶-۱ جست و جوی پیک.....
۳۱۷.....	۴-۶-۱ حذف پیک k_{a2} .....
۳۱۷.....	۷-۱-۶ شناسایی فاز.....
۳۱۹.....	۱-۷-۱ فاز نمونه های نامشخص با استفاده از گزینه Search-Match.....
۳۲۶.....	۲-۷-۱ انتخاب نامزد برای فاز نمونه ناشناس.....
۳۲۸.....	۸-۱-۶ محاسبات مربوط به XRD.....
۳۳۰.....	۹-۱-۶ ارائه نتایج.....
۳۳۱.....	۱۰-۱-۶ نوارهای ابزار.....
۳۳۴.....	۲-۶ تجزیه و تحلیل تصاویر TEM و SEM.....
۳۳۴.....	۱-۲-۶ نرم افزار ImageJ.....
۳۳۴.....	۱-۱-۲-۶ محیط نرم افزار ImageJ.....
۳۳۷.....	۲-۱-۲-۶ وارد کردن تصویر به نرم افزار ImageJ.....
۳۳۷.....	۳-۱-۲-۶ جداول جست و جو.....
۳۳۷.....	۴-۱-۲-۶ تجزیه و تحلیل توزیع اندازه نانوذرات با استفاده از ImageJ.....
۳۴۳.....	۲-۲-۶ نرم افزار تجزیه و تحلیل تصویر Mountains.....
۳۴۶.....	۳-۶ تجزیه و تحلیل پیک های XPS.....
۳۵۰.....	۱-۳-۶ واهم گشت پیک های XPS.....
۳۵۰.....	۱-۱-۳-۶ حذف پس زمینه (خط پایه) در Origin.....
۳۵۲.....	۲-۱-۳-۶ واهم گشت پیک در طیف XPS با Origin.....
۳۵۴.....	منابع.....
۳۵۵.....	واژه نامه فارسی به انگلیسی.....
۳۶۵.....	واژه نامه انگلیسی به فارسی.....
۳۷۷.....	نمایه.....

فهرست اختصارات کتاب

ADF	میدان تاریک حلقوی
AES	طیف‌سنجی الکترون اوزه
AFC	سلول سوختی قلبیایی
AFM	میکروسکوپ نیروی اتمی
BA	۴- بنزوئیل بنزوئیک
BCC	مکعب مرکزدار
BD	بنزوفنون تتراکربوکسیلیک‌دی‌هیدرید
BET	نظریه BET
BF	میدان روشن
BSE	الکترون برگشتی
CA	اسید کلروژنیک
CB	نوار رسانش
CBED	پراش الکترونی پرتو همگرا
CCD	دستگاه بار جفت‌شده
CMC	غلظت بحرانی میسلی شدن
CNCs	نانوبلورهای سلولز
CNF	نانوالیاف کربن
CNT	نانولوله کربنی
COD	داده باز بلورنگاری
CQDs	نقاط کوانتومی کربنی
CTAB	ستیل‌متیل‌آمونیم‌برومید
CVD	رسوب شیمیایی در فاز بخار
DAFC	سلول سوختی الکلی مستقیم
DLS	پخش دینامیکی نور لیزر
DRS	طیف‌سنجی بازتابی پراکنده
DSSC	سلول‌های خورشیدی حساس‌شده به رنگ
EDLC	خازن‌های لایه دوگانه الکتریکی
EDS	پرتو ایکس با انرژی پراکنده
EDX	پرتو ایکس با انرژی پراکنده
EELS	طیف‌سنجی کاهش انرژی الکترون

ESCA	طیف‌سنجی الکترونی برای آنالیز شیمیایی
ESEM	میکروسکوپ الکترونی روبشی محیطی
FCC	مکعب وجه مرکزدار
FE-TEM	میکروسکوپ الکترونی عبوری نشر میدانی
FLGs	گرافن چندلایه
FWHM	پهنای پیک در نصف ارتفاع بیشینه
g-C ₃ N ₄	کربن نیتريد گرافیتی
GO	گرافن اکسید
GPE	الکترولیت پلیمری ژل
GQDs	نقاط کوانتومی گرافنی
GtO	گرافیت اکسید
HAADF	میدان تاریک حلقوی با زاویه بالا
h-BN	نیتريد بور شش‌وجهی
HCSs	کره‌های کربن توخالی
HOPG	گرافیت پیرولیتیکی بسیار جهت یافته
HRTEM	میکروسکوپ الکترونی با قدرت تفکیک بالا
IB	عرض انتگرال
ICCD	مرکز بین‌المللی داده‌های پراش
ICP	پلاسمای جفت‌شده القایی
JCPDS	کمیته مشترک استانداردهای پراش پودر
LD50	میانگین مقدار کشندگی
MCFC	سلول سوختی کربنات مذاب
MRI	تصویرسازی تشدید مغناطیسی
MWCNT	نانولوله کربنی چنددیواره
N- RGO	گرافن اکسید کاهش یافته آلییده شده با نیتروژن
NC	نانوسلولز
OAP	ارتوآمینوفنول
ORR	واکنش کاهش اکسیژن
PAE	پلی آمید اپی کلروهیدرین
PAFC	سلول سوختی اسیدفسفریک
PCS	طیف‌سنجی هم‌بستگی فوتون
PDA	پلی دوپامین
PDF	فایل پراش پودر
PEC	سلول فوتوالکتروشیمیایی
PEG	پلی (اتیلن گلیکول)
PEI	پلی اتیلن ایمین

PEMFC	سلول سوختی غشای پلیمری
PL	فوتولومینسانس
PMo	فسفومولیبدیک اسید
PMS	پراکسی منوسولفات
POMS	پلی اکسوفلزات
PSD	توزیع اندازه ذرات
PU	پلی اورتان
PVA	پلی وینیل الکل
PVA-co-PE	پلی (وینیل الکل-کوپلی اتیلن)
PVP	پلی وینیل پیرولیدین
PZT	سرب زیر کونات تیتانات
QDs	نقاط کوانتومی
RB5	رنگ آزوی راکتیو بلک ۵
RGO	گرافن اکسید کاهش یافته
RNMs	غشاهای نانوالیاف
ROS	گونه‌های اکسیژن فعال
SA	استئاریک اسید
SAED	الگوی پراش مساحت انتخاب شده
SDS	سدیم دودسیل سولفات
SE	الکترون ثانویه
SEM	میکروسکوپ الکترونی روبشی
SERS	طیف‌سنجی رامان تقویت شده سطحی
SOFC	سلول سوختی اکسید جامد
SPE	الکترولیت پلیمری جامد
SPIP	نرم‌افزار پردازش گر تصویر پروب روبشی
STEM	میکروسکوپ الکترونی عبوری روبشی
STM	میکروسکوپ تونل زنی روبشی
TEM	میکروسکوپ الکترونی عبوری
TEOS	تترااتیل اورتوسیلیکات
UPS	طیف‌سنجی فوتوالکترون فرابنفش
VB	نوار ظرفیت
XPS	طیف‌سنجی فوتوالکترون پرتو ایکس
XRD	پراش پرتو ایکس
XRF	فلورسانس پرتو ایکس

پیشگفتار

تکامل تمدن بشری از توسعه مواد و دستگاه‌ها تفکیک ناپذیر است. درحقیقت، نوآوری در ساخت مواد نوین و دستگاه‌های پیشرفته با دقت بسیار بالا، طول عمر زیاد و امکانات گسترده، نیروی محرکه مهمی برای ظهور فناوری‌های نوین و پیشرفت‌های اقتصادی است. علم و فناوری نانو با فرایندهای فیزیکی، شیمیایی و زیستی که در مقیاس نانومتری اتفاق می‌افتند، سروکار دارد. فناوری نانو، تولید و استفاده از مواد، دستگاه‌ها و سامانه‌ها با کنترل ماده در مقیاس نانومتری است. درک اصول فیزیکی و شیمیایی و مکانیسم‌های خودمونتاز مولکولی، پیشرفت‌های عظیمی در فناوری نانو ایجاد کرده که به‌نوبه خود باعث تولید نسل جدیدی از وسایل الکترونیکی، آشکارسازها، حسگرها و غیره شده است.

این کتاب برای دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی، اساتید، محققان و مهندسان بسیار سودمند است. کتاب شامل شش فصل است: فصل ۱ یک نگاه کلی به اصول، تاریخچه، اهمیت و خواص مواد در مقیاس نانو می‌پردازد. برخی از روش‌های مهم تهیه نانومواد در فصل ۲ توضیح داده می‌شوند. فصل ۳ به مشخصه‌یابی نانومواد به کمک انواع میکروسکوپ‌های الکترونی و غیرالکترونی و سایر روش‌ها برای تعیین اندازه، شکل، مورفولوژی و خواص فیزیکی، شیمیایی و الکترونی و غیره آن‌ها می‌پردازد. به کاربردهای فناوری نانو در حوزه‌های مختلف آب، انرژی، پزشکی و غیره در فصل ۴ اشاره شده است. در حال حاضر، با وجود پتانسیل تجاری عظیم فناوری نانو، این نوع فناوری به‌نوبه خود می‌تواند تهدیدی جدی برای سلامت انسان و محیط زیست تلقی شود. روش‌های متداول آنالیز سم‌شناسی و پروتکل‌های اعمال‌شده برای سموم و آلاینده‌های مختلف برای نانومواد قابل استفاده نیستند؛ زیرا سمیت نانومواد به خواص زیادی نظیر شکل، اندازه، بلورینگی و غیره آن‌ها بستگی دارد. در این راستا، فصل ۵ به سم‌شناسی نانومواد می‌پردازد. از آنجایی که پردازش داده‌ها و اطلاعات حاصل از روش‌های مختلف مشخصه‌یابی نانومواد بسیار بااهمیت هستند، در فصل ۶ تلاش شده است که کار با برخی از نرم‌افزارهای کاربردی در حوزه نانو تشریح شود.

الهه گوهرشادی

بخش شیمی - دانشگاه فردوسی مشهد

پاییز ۱۴۰۱